

Hur ska det gå för alla barn med otränad motorik?

En lägesrapport från forskningsprojektet Motorikens betydelse för barns koncentrationsförmåga – en delstudie i Bunkefloprojektet.

Läsåret startar med motorikobservationer i åk 1. Som ett led i Bunkefloprojektet – en hälsofrämjande livsstil, får även dessa elever får en schemalagd rörelselektion varje dag under sina nio grundskoleår och barn med motoriska brister erbjuds extra motorisk träning. Efter vårens observationer i åk 3, som endast haft två idrottslektioner à ca 40 min per vecka, (vilket de flesta av Sveriges skolbarn fortfarande har), gjordes följande reflektioner.

Den nya idrottshallen är stor och luftig, vilket inbjuder till rörelse och aktivitet. De allra flesta barnen hoppar, balanserar och koordinerar sina kroppsrörelser utan stora problem. De hoppar hoppsasteg, står på ett ben och härmar rörelser i leken ”Gör si, gör så”. De ser glada ut och skrattar åt sina misstag i leken. De kan också koncentrera sig och lyssna på instruktioner, de kan sjunga en ramsa och samtidigt göra rörelser.

Motoriska svårigheter

Men varför är det fortfarande flera barn som tycker att det är svårt att hoppa på ett ben, att hoppa enkla svikhopp eller att härma arm- och benrörelser? Alla övningar är grundläggande motoriska färdigheter, som borde ha varit automatiserade när barnen började skolan i 7-årsåldern. Har de inte haft möjlighet att använda sin kropp och att träna sina kroppsrörelser, sin balans och koordination? Har de suttit stilla framför dator, video eller TV alltför länge? Har skolans idrottsundervisning inte varit tillräcklig? Tillhör de den allt större skaran helt passiva barn som varken rör sig i förenings- eller spontanidrott? (Engström, 1990).

Fler pojkar än flickor

Vi, det vill säga skolsköterska, speciallärare, dramalärare och idrottslärare, observerar att det är flera pojkar än flickor som har stora motoriska svårigheter. Det är ungefär samma elever, som vi observerade hade svårigheter i åk 2. Problemen kvarstår, motoriken har inte mognat, inte utvecklats nämnvärt på nästan ett år.

En studie vid Högskolan Kristianstad (Ericsson, 1998) visar också att det är fler pojkar än flickor som har motoriska svårigheter, 65% av de barn som observerades ha stora motoriska avvikelser var pojkar.

Gruppstorlek

Vi konstaterar under motorikobservationerna, att eleverna i den klass, som består av endast 15 elever, har mycket lättare att lyssna och förstå instruktioner, än många av eleverna i de stora klasserna med 23-24 elever. De verkar tryggare och gladare och är lättare att få kontakt med. På andra skolor finns det ännu större klasser med upp mot 30 elever. Skolledare har idag ett stort ansvar när det gäller att avväga vad som är acceptabel gruppstorlek i skolan.

Rörelseyta

Även i förskolan har barngrupperna under senare år blivit större och större. Har lokaler och barnens rörelseyta ökat i motsvarande takt? Ingenting finns längre i styrdokumentet för förskolan som reglerar hur stor yta, som är lagom för ett visst antal barn. I en jämförande undersökning vid Institutionen för pedagogik vid Lunds Universitet (Edbladh, 1997) framkommer att barn som vistas på förskolor med stora grönytor och kuperad terräng ofta

springer, rullar och klättrar i den fria leken. I förskolor med begränsade ytor förekommer dessa väsentliga grovmotoriska rörelser nästan inte alls.

--- Var går gränsen för hur liten rörelseyta våra barn kan vistas på innan deras motoriska utveckling hämmas? Vi har regler för hur stor yta djur i djurparker behöver, men vi har inga regler, eller ens rekommendationer i läroplaner och andra styrdokument, när det gäller hur vi förvarar våra barn!

Motorik och skolprestationer

Tidigare undersökningar av skolbarns motorik under tre läsår i Lund (Ericsson, 1997) visar att ca 44% av barn som observerats ha motoriska brister vid skolstarten också hade svårigheter i svenska och/eller matematik i så stor utsträckning att de behövde specialundervisning. När det gäller barn med väl utvecklad motorik, som behöver specialundervisning i sv/ma är motsvarande siffra 11%. Av 150 observerade barn behöver 16 extra motorisk träning och av dessa bedöms 14 = 88% ha koncentrationssvårigheter och/eller inlärnings svårigheter.

Dessa samband bekräftas i undersökningarna som påbörjats i Bunkefloprojektet under vårterminen 1999. Nästan alla elever i åk 1, 2 och 3 = ca 250 elever medverkar i projektet och de har alla varit med på rörelselektioner där motorikobservationer genomförts av skolsköterska, speciallärare, dramalärare och idrottslärare. Motorikobservationerna upprepas varje år under en treårsperiod.

Speciallärarna har bedömt läsutvecklingen för varje barn vid flera tillfällen med början under höstterminen i åk 1. Här märks ett samband mellan bristande motorik och långsam läsutveckling. Även resultaten från de nationella proven i åk 2 visar detta samband mellan motorik och framför allt läs- och skrivförmåga respektive taluppfattning och logiskt tänkande. Som avslutning på undersökningarna i åk 3 genomförs ett så kallat ordkedjetest och ett läsförståelseprov.

Koncentrationsförmåga

Lärare och föräldrar har svarat på frågor om barnens förmåga till koncentration och uppmärksamhet. Även om enstaka föräldrar har en avvikande uppfattning än ett barns lärare finns stor överensstämmelse mellan svaren från lärare och föräldrar. Datainsamlingen visar att många barn som har motoriska svårigheter också har svårt att koncentrera sig och att arbeta färdigt med en uppgift. Dessa frågor till lärare och till föräldrar upprepas varje år under en treårsperiod.

Självförtroende

Eleverna i åk 3 får besvara ett antal frågor om hur de upplever sig själva, hur de trivs med sin kropp och sitt utseende och hur de känner sig i skolan och tillsammans med sina kamrater. Vår förhoppning är att eleverna ska reflektera och känna sig delaktiga i vad som händer i skolan. Denna enkät har tillkommit enligt önskemål från Folkhälsoinstitutet, som beviljat forskningsanslag och officiellt stöder Bunkefloprojektet.

Aktuell forskning

- Professor Björn Eklom talar under Idrottslärarstämman (23 okt, 1999) om forskningsresultat, som visar att det är farligare att vara passiv än överviktig när det gäller hjärt- kärlsjukdomar.

- Forskningsresultat från Sösdala och Umeå (Pettersson, 1999) visar att fysiskt aktiva ungdomar har större benmassa än inaktiva jämnåriga. Den ökade benmassan innebär sannolikt mindre risk att drabbas av benskörhet och frakturer i framtiden.
- Hjärnforskaren Matti Bergström talar i en TV-intervju (8 febr, 2000) om vikten av att barn får röra sig och hur det kan påverka tankearbetet. Lusten att lära sitter i samma del av hjärnan som styr kroppens impulser att röra sig. Genom att öka timmarna för rörelse och idrott i skolan skulle eleverna bli bättre till och med i matematik. Om beslutsfattare skulle veta det, som vi nu känner till inom forskningen, så skulle skolan se annorlunda ut, hävdar Bergström.

--- Var går gränsen för hur lite tid våra barn kan vara fysiskt aktiva utan att det hämmar deras motoriska utveckling och deras välbefinnande?

--- Är vi inte farligt nära den gränsen nu?

--- När ska vi få ett skolpolitiskt beslut som har vetenskaplig förankring och som tar hänsyn till skolbarns stora rörelsebehov?

--- När får alla elever i grundskola och gymnasium tre lektioner idrott och hälsa per vecka? (något som länge varit rekommenderad miniminivå av Svenska Gymnastikläraresällskapet, SGS).

Utökad fysisk aktivitet

I Bunkefloprojektet har skolledningen tillsammans med kloka ideella krafter lyckats åstadkomma att alla elever som började i åk 1 och 2 ht-99, får en lektion schemalagd fysisk aktivitet *varje dag* under sina nio respektive åtta grundskoleår med syfte att stärka skelett och förbättra grovmotorik och kondition. Barn med motoriska brister får dessutom extra motorisk träning i liten grupp. Lärare och föreningsledare arbetar medvetet med rörelseglädje och motorisk träning som medel för att lägga grunden till en hälsofrämjande livsstil.

Forskninguppgifter

Min uppgift i projektet är att undersöka om det vetenskapligt går att visa några av de positiva effekter, som barn, föräldrar och lärare upplever att motorisk träning har, såsom säkerhet i kroppsrörelser, bättre självförtroende och kamratrelationer samt förbättrad koncentrations- och inlärningsförmåga. Följande frågeställningar utgör utgångspunkter:

- Kommer barnens grovmotorik, balans och koordination att förbättras med ökad motorisk träning?
- Kommer individuellt anpassad motorisk träning att få positiva effekter för barn med motorik- och koncentrationssvårigheter?
- Kommer barnens skolprestationer att påverkas av interventionen?

Datansamlingen beräknas pågå till och med läsåret 2001/02.

Mer om forskningen finns på www.bunkefloprojektet.malmo.se och www.go.to/Mugi

Ingegerd Ericsson

idrotts- och speciallärare

sekreterare i Svenska Gymnastikläraresällskapet, södra distr

doktorand vid Institutionen för pedagogik, Malmö högskola

Referenser

Cederblad M. *Mätning av olika aspekter av psykisk hälsa*, Lunds universitet, 1999.

Engström L-M. *Idrottsvanor i förändring. Rapport från Idrottens Forskningsråd*. Sveriges Riksidrottsförbund, 1990.

Edbladh T. m.fl. *Hur barns behov av grovmotorisk träning tillgodoses i förskolan*, Institutionen för pedagogik, Lunds universitet, 1997.

Ericsson I. *Medveten rörelseträning eller ej? ”Det räcker väl att barnen spelar innebandy!”*, Institutionen för metodik och ämnesteorier, Lärarhögskolan i Malmö, 1997.

Ericsson I. *Motorik i teori och praktik – att observera och stimulera barns grovmotoriska utveckling*, Institutionen för pedagogik, Lunds universitet, 1997.

Ericsson I. *Pedagogik och motorik – motorikobservationer av 204 skolbarn*, Institutionen för pedagogik och specialmetodik, Lärarhögskolan i Malmö, 1998.

Folkhälsoinstitutet *Vårt behov av rörelse*, Förlagshuset Gothia, Stockholm, 1996.

